

Les mil cares de Tísner

Quan fa gairebé un any de la mort d'un dels personatges més importants de la cultura catalana del segle XX, Avel·lí Artís Gener, Tísner, l'editorial Angle ha publicat el llibre 'L'univers Tísner. 1912-2000: gairebé un segle'. Jordi Finestres i David Escamilla, tots dos col·laboradors d'aquest setmanari, són els autors del llibre, del qual oferim uns fragments que il·lustren les diverses facetes de la vida de l'escriptor.

RICARD CUBAT

Avel·lí Artís Gener va fer de periodista, ninotaire, escriptor, pintor, escenògraf i militar. D'entre totes aquestes facetes, el que el féu més popular van ser els ninots.

NINOTAIRE

I fou la Rosa qui, cap a l'any 1930, li recomanà l'epítet Tísner: "Tís", de la terminació Artís, i "Ner", de la terminació Gener. Així va néixer Tísner, el nom del dibuixant i ninotaire que agafaria tanta popularitat que acabaria eclipsant l'Avel·lí Artís-Gener periodista, escenògraf i, posteriorment, novel·lista i enigmata. (...) L'Avel·lí Artís-Gener s'enfilava per les parets cada vegada que algú s'hi referia com a "senyor Tísner". No hi havia cosa que el molestés més. Ens deia: "com em poden dir senyor Tísner? No m'agrada que em diguin senyor Artís-Gener, però senyor Tísner!, no té solta ni volta. Es com dir senyor Soka [en al·lusió al pseudònim del dibuixant Francesc

Fontanals]. Sóc el Tísner i prou. A més, d'on surt aquesta mania del tracte de vostè? Això és un castellanisme! A mi em dieu de vós o de tu, però no de vostè. I mai senyor Tísner! Quina truculència!" (...) Tísner ens recordava aquella mena de pugna que va mantenir durant un temps amb un altre excel·lent dibuixant del setmanari, Francesc Fontanals, en Soka, per veure qui era capaç de fer un acudit amb el mínim de text possible. Tísner es pensava que havia ben guanyat la partida al seu col·lega en un dibuix on apareixien dos individus en un desert i un diu: "Eh, tu!", i l'altre respon: "Qui, jo?" Però Fontanals li va tornar l'aposta amb un acudit en què només hi havia dues paraules. El repte era difícil, però

la imaginació del nostre home era massa orgullosa per perdre aquella "batalla". I aleshores aprofità el costum que tenia l'Ajuntament de Barcelona els estius per publicar un ban que era una "declaració de guerra" a les mosques. Tísner dibuixà una mosca llegint el ban i exclamant: "Mosca!" Va guanyar l'aposta.

PERIODISTA

A *La Rambla* hi va fer de reporter i

farada d'aire podrit a la Barcelona del 36", (...) La situació al carrer era inquantable i la premsa no estava gaire decidida a denunciar les incongruències del pistolisme urbà. (...) "Els meus articles es basaven en l'assistència, evidentment secreta, del jutge Emilià Vilalta i Vidal, que era qui tenia guàrdia aquell 28 d'abril. Ell em passava cada dia tot l'atestat de la policia, i és clar, jo tenia una informació de primera mà. Però, com

sa es podia passar mesos sense escriure mentre s'imaginava personatges i situacions. No s'apuntava res. Confiava desmesuradament en la memòria. I això li comportava un autèntic plaer.

(...)

"No arribo a l'extrem d'identificar-me amb els personatges, però és evident que les reaccions, les paraules, han passat per la meua ploma, i sovint sí que és cert que els personatges diuen i fan allò que diria i faria jo en la majoria dels casos. I, és clar que sempre hi ha pura autobiografia. El personatge d'Opòton se m'assembla molt, és quasi com un autoretrat. Jo no sóc guerrer ni asteca, però el pensament que el defineix coincideix bàsicament en tot amb el meu."

(...)

"Res no em fa tanta ràbia com els eufemismes. Veus personatges d'histories o acudits que diuen *òndia* o *òstima*, mots que, tant si ho volen com si no, volen dir hòstia, que és una expressió generalitzada, perfectament col·loquial." (...)

L'any 1989 Jaume Fuster preguntà a Tísner si per a un novel·lista és fàcil escriure la realitat objectiva o bé, quan s'és davant la màquina d'escriure, es tenen ganes de canviar la història i fer-la més literària. Avel·lí Artís-Gener li contestà: "És un perill que et sotja durant tot el temps que escrius. En part vaig resoldre la qüestió de ser fidel a la realitat i alhora a la meua condició de novel·lista introduint diàlegs a les memòries. No és gens habitual als llibres de memòries, però sí a les biografies. El diàleg a les memòries és un destorb, però també una crossa per al llenguatge. (...) Per cert que, amb coses ja escrites, m'adono que de vegades l'únic personatge que usa paraules grolleres a les memòries sóc jo."

L'ENIGMATISTA

(...) "a la pàgina infantil del diari, a més de dibuixar un animal del parc zoològic, m'encarregaven un problema senzillet de mots encreuats que vaig batejar com a 'mots creuats', una denominació que era una còpia fàcil dels *mots croisés* que s'havien popularitzat a la premsa francesa. Quan em vaig adonar d'aquest plagi involuntari els vaig anomenar 'mots encreuats', tot i que també hauria estat correcta la paraula 'crucigra-

Tísner va rebre diversos premis com el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes o la Creu de Sant Jordi. A la imatge fent un discurs després de rebre el premi Avui de 1994.

també hi va dibuixar l'acudit gràfic en diverses tongades. De la seva intensa etapa al diari esquerrà Tísner evocava un tipus de periodisme molt directe: "En un dels balcons de *La Rambla* penjàvem una pissarra on publicàvem els resultats electorals, els resultats esportius i les notícies del dia, amb un encapçalament que deia: 'A compte del que publiquem en l'edició d'aquest vespre'. I no us podeu imaginar la quantitat de gent que aplegava la nostra pissarra!"

(...)

L'assassinat dels germans Badia (Josep i Miquel, aquest darrer, cap de les Joventuts d'Estat Català) el 28 d'abril de 1936 comès per elements del Sindicat de Transports de la FAI "va portar una ba-

que si l'hagués publicada íntegrament haurien vist d'on la treia, calia disfsar-la, i cada dia feia un treball d'imaginació per dir algunes veritats farcides de mentides. Tot plegat perquè els de la FAI no poguessin saber mai d'on les treia."

(...)

Quan va arribar a Mèxic, els papers deien "*periodista y dibujante*". "Però —recordava Tísner— no vaig voler fer de periodista perquè el periodisme que es feia allà no anava per mi i, en segon lloc, perquè hauria hagut d'escriure en espanyol i no em venia de gust."

ESCRIPTOR

Ell escrivia "tal com raja" allò que li brollava de la imaginació, per la qual co-

CARNE PUÉRTOLAS / MARC VILA

Dues imatges de Tísner a casa seva, l'any 1994 (dalt) i l'any 2000 (baix), pocs mesos abans de morir. Avel·li Artís Gener sempre va ser fidel a la seva forma de viure i veure la vida.

ma'. No la vaig utilitzar perquè em va semblar que era una mera còpia de la denominació espanyola. Al cap d'uns anys vaig fer servir una altra variant, la de 'mots enreixats', a *El País*, la qual sembla que va fer fortuna ja que avui és als diccionaris."

L'ESCENÒGRAF

I a Tísner li feia il·lusió provar aquest terreny perquè s'assemblava prou a l'arquitectura i, de passada, es podia estalviar de submergir-se en l'oceà d'equacions. Va començar l'aprenentatge al taller de Cèsar Balbuena, que recordava

com un centre d'artesans "destres però poc coneguts".

(...)

Va ser a *Los olvidados*, una de les obres mestres del gran Luis Buñuel, rodada als estudis Tepeyac i on Tísner va fer el famós pont de Nonoalco, sota el qual es desenvolupa una bona part de l'acció. Va reproduir a la perfecció el pont a l'estudi amb les mateixes mesures i la mateixa corba que l'original. A la pel·lícula no es pot apreciar la diferència entre la realitat i la ficció perquè, com deia Tísner: "Si la feina està ben feta, si la trampa és com cal, la càmera, que és

molt ingènua, es deixa enganyar. I la càmera pot enganyar els ulls dels espectadors. L'estratègia de l'engany em feia feliç, era el que em feia més il·lusió de la meva feina com a escenògraf, o ajudant d'escenògraf, tant se val."

PINTOR

"Com a dibuixant sóc esclau d'en Tísner, d'un estil al qual ja no he renunciat mai, una causa perduda que m'ha perseguit sempre. Ara bé, no puc subordinar la meva tasca de pintor a la de dibuixant. Crec que la meua pintura no és precisament ni ortodoxa ni convencional."

(...)

Tísner va exposar durant la segona quinzena d'abril de 1969 16 teles a la Sala Rovira de la Rambla de Catalunya pertanyents a la sèrie "Cronografies", d'un tarannà abstracte. No cal dir que tant l'amo de la galeria, el senyor Rovira, com els clients que anaven a veure o a comprar algun quadre van quedar estupefactes en contemplar aquella col·lecció de pintures tan allunyades de l'estil de Tísner ninotaire d'*El Be Negre* i de *L'Esquella de la Torratxa*. (...) El resultat va ser que no va vendre cap quadre i Tísner, resignat, es va dedicar a regalar les "Cronografies" als fills, menys una, potser la més bonica, que anà a parar a casa del seu amic Gabriel García Márquez.

CATALANISTA

"La realització dels Països Catalans és, encara avui, un somni inassolible. Només tindran efectivitat si es produeix un autèntic agermanament dels diversos territoris, ja que penso que la confederació és l'única via per tirar endavant i aconseguir la sobirania dels nostres països —no parlo de país, sinó de països— respecte de l'estat espanyol. I, si fem cas de la realitat cultural, tenim bons elements per aconseguir-ho."

(...)

"Essencialment jo demanaria una presa de consciència total respecte als nostres valors culturals, respecte a la nostra llengua, que la gent l'estimés profundament i que sentís autènticament orgull de pertànyer a aquesta cultura, que és la nostra. (...) Als joves que em poguessin escoltar avui els diria que el camí és dur, a vega-

des sembla que no meni enlloc, però tanmateix val la pena de transitar-lo. Perquè si en el fons hi ha aquesta cosa meravellosa que és la llibertat de Catalunya, la plena, la sobirana llibertat de Catalunya, ja paga tots el trets, tots els dividends, i fins i tot compensa, amb un escreix extraordinari, tot allò que hàgim sofert, tot allò que hàgim hagut de passar, totes aquestes piles de malvestats que omplen les nostres vides. Tant de bo que la lluita vostra sigui en plena consciència de futur. Eviteu divisions.”

L'HOME

“Jo vaig anar al servei militar obligatori i vaig tenir l'honor de ser el pitjor soldat. Sóc qui va estar més dies al calabós. Allà, a la paret, amb un llapis em vaig dedicar a anar posant Tísner a la paret. Ho feia fins a acabar extenuat. Gairebé vaig pintar la cel·la amb Tísners. Potser és una cosa que m'hauria d'haver psicoanalitzat. La qüestió és que em vaig tornar antimilitarista i encara ho sóc ara. I sempre vaig creure que calia fer aquella guerra per guanyar-la o bé per no perdre-la. Perquè fins al final vaig estar convençut que l'havien guanyada ells, però que nosaltres no l'havíem perduda ja que els nostres motius de lluita encara subsisteixen i podem fer-ne bandera demà mateix.”

(...)

“Jo no m'autoqualifico de bohemí perquè sempre he treballat com un lladre. No em puc estar més de mitja hora sense fer res, no sóc mandrós i, fins i tot, quan estic de vacances el meu cap no para d'ordenar-me que vagi a fer una o altra activitat, encara que sigui una fotesa com ara assegurar-me si efectivament havia tancat la clau de pas de la benzina de la moto. O tampoc no m'he sabut estar en una butaca sense fer res. De seguida m'han vingut ganes d'escriure, de llegir, de dibuixar o d'anar a rentar els plats. I els bohemis no són pas així, oi?”

(...)

“Puc presumir que mai, en tota la meua vida, no he fet una feina que no em vingués de gust.”

Seleccionat per **Oriol Cortacans**
i **Ferran Magrané**

XXX PREMIS OCTUBRE

València, del 23 al 27 d'octubre del 2001

XIV Encontre d'Escriptors

AHIR I DEMÀ. La generació de la República

i la generació dels Octubre

Simposi Internacional

De la Corona d'Aragó a la Itàlia del Renaixement

VII Congrès de Pensament

GLOBALITZACIÓ. Economia, política i cultura

X Congrès de Mitjans de Comunicació

INTERNET. El català a la xarxa

TIPUS DE MATRÍCULES:

1. Públic en general

Modalitat única: 12.000 ptes. Inclou els drets d'inscripció, el material informatiu del congrés escollit i un certificat d'assistència lliurat per la Fundació Ausiàs March.

2. Estudiants universitaris

Modalitat A: 6.000 ptes. Inclou els drets d'inscripció, el material informatiu del congrés escollit i el certificat d'assistència atorgat per la Fundació Ausiàs March. Per un acord de la fundació amb la Universitat de València, aquesta pot emetre un certificat d'Extensió Universitària o tots els assistents. L'import d'aquest certificat, si es desitja, ha de pagar-se al preu de matrícula.

Modalitat B: 25.000 ptes. Inclou els drets d'inscripció, el material informatiu del congrés escollit, el viatge, l'allotjament, la manutenció i el certificat d'assistència que atorga la Fundació Ausiàs March. Aquesta matrícula sols pot gestionar-se a través dels acords establerts per la Fundació amb les universitats respectives.

NOTES IMPORTANTS:

• Places limitades

• Moltes universitats convaliden l'assistència als congressos per crèdits acadèmics de lliure configuració. Informeu-vos-en!

• El termini de preinscripció s'obre l'1 d'abril i finalitza el 30 de juny del 2000

INFORMACIÓ:

Fundació Ausiàs March - Baró de Còrser, 40, 7è, p. 14 - 46001 València
Telèfon: 963510036 - Fax: 963510036 - <http://www.premisoctubre.com>